

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МЕРЕЖІ ОСВІТНІХ УСТАНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ З ФУНКЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У СФЕРІ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

слухача групи № _____ з короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту категорії "Майстри виробничого навчання навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту"

Майстра виробничого навчання Северодонецьких міських курсів 3 категорії навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Луганської області

Мірошніченко Сергія Андрійовича

_____
(підпис слухача)

Керівник роботи:

_____
(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

До захисту:

_____
(допущено / не допущено)

_____
(підпис керівника роботи)

КИЇВ 2018
ЗМІСТ

	<i>ВСТУП</i>	3
I	<i>ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ</i>	5
1.1	<i>Основні поняття</i>	5
1.2	<i>Здійснення функціонального навчання</i>	5
II	<i>ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ</i>	8
2.1	<i>Організація функціонального навчання</i>	8
2.2	<i>Навчальний процес з функціонального навчання</i>	11
III.	<i>МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ</i>	16
3.1	<i>Програми функціонального навчання, навчальний план</i>	16
3.2	<i>Робочі навчальні програми</i>	21
3.3	<i>Навчальні програми постійно діючих семінарів</i>	24
3.4	<i>Посібники, порадики, інструктивно-методичні матеріали, контрольні завдання, опорні конспекти, індивідуальні завдання, облік занять</i>	26
	<i>ВИСНОВОК, ПРОПОЗИЦІЇ</i>	32
	<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</i>	34

ВСТУП

«Серед всіх педагогічних професій існує одна дуже-дуже особлива, яка вимагає не тільки знань в голові, а і професіоналізму в руках.»

Одним із основних завдань цивільного захисту, які визначені Кодексом цивільного захисту України, є підготовка і перепідготовка керівного складу і

фахівців цивільного захисту, її органів управління та сил, навчання населення вмінню діяти у надзвичайних ситуаціях. Для вирішення цього завдання існує система підготовки різних груп населення.

Навчання як цілеспрямований процес передачі і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок відіграє ключову роль у процесі забезпечення та підтримання здатності органів управління і сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням.

Навченість керівного складу і фахівців безпосередньо впливає на показники стану готовності територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДС ЦЗ) та її ланок, якість відпрацювання документів з планування діяльності у різних режимах функціонування, стан впровадження заходів із захисту населення і територій, рівень підготовки та готовності органів управління і сил до виконання завдань за призначенням.

Основною відмінністю навчання від будь яких інших пов'язаних з ним заходів - просвітництво, інформування, роз'яснювальна роботи тощо, є передача і опанування знаннями, а не їх розповсюдження чи доведення до адресату за сприянням будь яких засобів.

Ефективність навчання кадрів з питань цивільного захисту великою мірою залежить від науково-методичного забезпечення навчального процесу з функціонального навчання та його організації, а результатом є створення та чітке функціонування системи підвищення кваліфікації в цілому, і організована робота кожної ланки цієї системи, змістовність навчання, взаємодія навчальних структур, організаторів навчання з центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

Практичний досвід організації навчання і підвищення кваліфікації кадрів свідчить, що її успіх досягається лише тоді, коли вона базується на міцних наукових засадах. Саме ці принципові засади дають можливість визначити головне в роботі, найважливіші напрями і завдання, конкретизувати їх через

використання різноманітних засобів, форм, методів організації навчання і підвищення кваліфікації.

Враховуючі процес реформування вищої освіти в Україні та загальні засади з навчання державних службовців в країні, як основної категорії організаторів та виконавців заходів з цивільного захисту, основними сучасними принципами з функціонального навчання у сфері цивільного захисту можуть бути визначені:

обов'язковість;

плановість;

диференційований підхід;

наступність та неперервність;

централізація;

з'єднання колективних форм та індивідуального підходу;

опора на досвід.

В даній випускній роботі буде розглянуте науково-методичне забезпечення навчального процесу з функціонального навчання у сфері цивільного захисту.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Основні поняття

Функціональне навчання забезпечує на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях потреби центральних і місцевих органів

виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій у підвищенні рівня компетентності (знань, умінь) керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту (далі – керівний склад та фахівці), виконувати певні функції у межах визначених законодавством повноважень у сфері цивільного захисту, в удосконаленні їх підготовленості виконувати службові обов'язки і поставлені завдання в усіх режимах функціонування ЄДС ЦЗ.

Навчальний процес з функціонального навчання – система організаційних і методичних заходів, спрямованих на формування у слухачів професійної компетентності з питань цивільного захисту на підставі вимог до структури та змісту програм функціонального навчання й визначених категорій осіб керівного складу та фахівців.

1.2 Здійснення функціонального навчання

Навчальний процес з функціонального навчання здійснюється:

- *на державному рівні* – Інститутом державного управління у сфері цивільного захисту (далі – Інститут), який виконує функції головного навчально-методичного центру;

- *на регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях* – навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту.

Набір слухачів на функціональне навчання здійснюється відповідно до державного замовлення та контрактів (договорів) з юридичними та фізичними особами, зокрема слухачів з числа керівників та інших працівників суб'єктів господарювання - за контрактом.

Функціональне навчання здійснюється:

- за програмами функціонального навчання в Інституті та на курсах удосконалення (підвищення кваліфікації) керівних кадрів регіону навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту;

- за навчальними програмами постійно діючих семінарів на курсах першої, другої, третьої категорій (далі – міські курси) навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту.

Проводиться:

- для слухачів з числа керівників центральних органів виконавчої влади та їх заступників, керівників структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади тривалість навчання за робочими навчальними програмами до 72 годин;

- для слухачів з числа керівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування тривалість навчання за робочими навчальними програмами до 45 годин;

- для слухачів з числа керівників суб'єктів господарювання та їх заступників, залежно від чисельності працюючих та категорії за заходами цивільного захисту такого суб'єкта, тривалість навчання за робочими навчальними програмами до 27 годин;

- з іншими категоріями осіб керівного складу та фахівцями проводити функціональне навчання за програмами постійно діючих семінарів тривалістю до 18 годин.

Організація функціонального навчання у навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту здійснюється за формами:

- денна, яка є основною формою підвищення кваліфікації слухачів з відривом від виробництва;

- дистанційна, яка є формою підвищення кваліфікації слухачів без відриву від виробництва (курсами не застосовується);

- індивідуальна, яка є формою організації функціонального навчання і застосовується у разі неможливості окремими категоріям осіб навчатися за іншими формами;

- виїзна, яка є особливою формою підвищення кваліфікації слухачів та проводиться у складі навчальних груп з однієї або декількох споріднених категорій слухачів на базі підприємств, установ та організацій на підставі договорів (угод) з цими суб'єктами господарювання.

Форми організації функціонального навчання визначаються навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту відповідно до програм функціонального навчання та індивідуальних планів слухачів.

Можливе поєднання різних форм навчання.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Кадрове забезпечення ЄДС ЦЗ будується на основі трьох організаційно-правових рівнів органів виконавчої влади: вищій, центральний і місцевий та

первинної структурної одиниці - об'єктові ланки, що створюється адміністраціями підприємств, установ та організацій.

Кадрове забезпечення визначається двома рівнозначними компонентами:

- підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації фахівців для професійної діяльності у сфері цивільного захисту (переважно для органів і підрозділів служби цивільного захисту);

- навчанням шляхом проходження функціонального навчання та практичної підготовки керівними кадрами і фахівцями, які професійною діяльністю у сфері цивільного захисту не займаються і не мають відповідної фахової освіти, а виконують ці функції за посадою на підприємствах, установах, організаціях в різних галузях економіки, державного управління, місцевого самоврядування і таке інше.

Кожна з наведених компонент формується: перша в рамках національної системи освіти; друга професійного навчання кадрів на виробництві.

2.1 Організація функціонального навчання

Первинним і головним плануючим документом з організації навчального процесу з функціонального навчання у сфері цивільного захисту є річний План комплектування з навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

План комплектування Інституту, як державне замовлення, формується щорічно на базі пропозицій міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій та міст.

З метою виконання державного замовлення, за поданням Інституту, листом ДСНС України до відповідних центральних і місцевих органів влади направляється запит щодо їх потреб у підготовці на наступний рік керівних кадрів та фахівців за категоріями, які повинні проходити навчання в Інституті.

На підставі наданих заявок Інститут розробляє проект Плану комплектування та через ДСНС подає його у встановленому порядку на затвердження до Кабінету Міністрів України.

Замовником на функціональне навчання керівних кадрів і фахівців для потреб місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та об'єктів, що мають одну із відповідних категорій з цивільного захисту, є відповідні обласні, районі державні адміністрації, виконавчі комітети органів місцевого самоврядування.

Обласні, районі державні адміністрації, виконавчі комітети органів місцевого самоврядування формують заявки на навчання і до початку навчального року надсилають до центрів (курсів) що обслуговують відповідні адміністративно-територіальні одиниці.

Разом із сформованою заявкою за державним замовленням до курсів центрів, надсилаються зібрані ними заявки на навчання від підприємств, установ та організацій.

План комплектування слухачами складається центрами (курсами) на підставі надісланих до нього заявок, підписується керівником структурного підрозділу з питань надзвичайних ситуацій.

Навчання за державним замовленням проходять категорії посадових осіб та фахівців, які входять до складу органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (їх структурних підрозділів),

Посадові особи та фахівці підприємств, установ, організацій а також фізичні особи проходять функціональне навчання на підставі укладених з ними договорів.

На цьому етапі організаційної роботи особливого значення набуває плідна взаємодія керівника центру (курсів) із спеціально призначеними підрозділами з питань надзвичайних ситуацій у складі місцевих державних адміністрацій та органу місцевого самоврядування. З метою перевірки надісланих заявок із своїми обліковими даними про якісний та кількісний склад категорій посадових осіб, які повинні проходити навчання у сфері цивільного захисту, на курсах та в

центрі обов'язково створюється спеціальний банк даних щодо розрахункової потреби в навчанні відповідних категорій слухачів.

Облікові відомості складаються про:

кількість підприємств, установ, організацій, які розташовані на території, яку обслуговують курси, центри з наведенням чисельності працюючого персоналу на них з числа керівних кадрів і фахівців, які підлягають функціональному навчанню;

чисельність керівного складу формувань цивільного захисту створених у містах і районах, які обслуговують курси;

відомості про потенційно-небезпечні та об'єкти підвищеної небезпеки області, міста, району та чисельність утворених на них диспетчерських і об'єктових аварійно-рятувальних служб: кількість підприємств, установ, організацій, які проводять у поточному році спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту.

Витяги із затверджених планів комплектування доводяться курсами, центрами до відома замовників, які у свою чергу, доводять їх до відома відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарської діяльності та організують постійний контроль за повним і своєчасним їх виконанням згідно зі строками та категоріями тих, хто направляється на навчання.

Як графічне доповнення до Планів комплектування, у яких наочно відображаються навчальні групи посадових осіб за категоріями, місяці та дні проведення навчання, можуть відпрацьовуватися робочі Плани-графіки підготовки слухачів на навчальний рік.

2.2 Навчальний процес з функціонального навчання

Навчальний процес з функціонального навчання організовується навчально-методичними центрами, курсами для осіб, які за класифікацією професій належать до керівників і фахівців та входять до структури кадрового забезпечення ЄДС ЦЗ. Функціональне навчання проводиться на підставі Плану основних заходів цивільного захисту на поточний рік, що затверджується розпорядчим актом місцевої державної адміністрації, органом місцевого самоврядування та Плану роботи навчально-методичного центру на відповідний рік.

Навчальні групи з функціонального навчання комплектуються на підставі Плану комплектування з навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту на відповідний рік, з урахуванням визначених місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щорічних обсягів потреби у такому навчанні та на підставі обліку осіб, які зобов'язані проходити функціональне навчання, що ведеться ними, а також відомостей щодо розрахункової потреби в навчанні відповідних категорій слухачів, що ведеться на курсах цивільного захисту.

План комплектування визначає конкретну кількість і склад навчальних груп та терміни проходження ними навчального курсу.

Основним нормативним документом, що визначає організацію навчального процесу, є програма функціонального навчання.

З метою науково-методичної організації навчального процесу установами, навчальними закладами розроблюються: Плани комплектування слухачами з функціонального навчання на рік, План-графіки проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців на підприємствах, установах на рік, робочі навчальні програми курсів підвищення кваліфікації цільового призначення у сфері цивільного захисту, програми постійно діючих семінарів, річні Плани роботи обласних, міських курсів, навчально-консультаційних пунктів, графік використання навчально-матеріальної бази, План річного

навчального навантаження педагогічного складу, розклад занять на кожную навчальну групу, правила внутрішнього розпорядку. Ведуться: облік роботи майстрів виробничого навчання, журнали обліку занять та індивідуальних завдань слухачам, взаємних і контрольних відвідувань занять, виданих посвідчень про функціональне навчання у сфері цивільного захисту, роботи навчально-консультаційних пунктів, роботи пересувних консультаційних пунктів, картки персонального обліку слухачів та інше.

Зміст і організація навчального процесу диференціюються відносно конкретних категорій керівних кадрів та фахівців і максимально наближені до гарантованого оволодіння слухачами знань та умінь, необхідних для ефективного виконання додаткових посадових обов'язків у сфері цивільного захисту при будь яких режимах функціонування ЄДС ЦЗ. Підготовка осіб керівного складу більш універсальна, тобто не допускається її фрагментація, концентрація на якійсь вузькій сфері діяльності з питань цивільного захисту. Підготовка ж фахівців, на яких розповсюджується дія законодавства у сфері цивільного захисту, навпаки передбачає вузькоспеціальну змістовність функціонального навчання.

Сам навчальний процес з функціонального навчання здійснюється у наступних формах:

- навчальні заняття,
- виконання індивідуальних завдань,
- самостійна робота слухачів,
- контрольні заходи.

Планування навчального процесу - праця творча і потребує від плануючих осіб високої загальної підготовки з питань цивільного захисту та глибоких знань з основ організації та ведення навчального процесу.

Приступаючи до планування навчального процесу, здійснюється аналіз результатів минулого навчального року, вивчаються всі нормативні та керівні документи, вказівки та рекомендації вищих інстанцій, а також зауваження і пропозиції слухачів та керівного складу цивільного захисту органів виконавчої

влади, органів місцевого самоврядування і об'єктів господарювання щодо покращення комплектування груп та вдосконалення навчального процесу.

Основою для планування функціонального навчання є План цивільного захисту на рік, навчальні плани та функціональні програми навчання у сфері цивільного захисту, положення, настанови, рекомендації, щодо підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань та навчально-організаційних заходів (День цивільного захисту, Тиждень безпеки дитини дошкільного віку тощо) з цивільного захисту.

Основним видом навчальних занять, що проводяться майстрами виробничого навчання з функціонального навчання є практичні заняття орієнтовані на набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки в межах конкретної посади в органах управління і силах цивільного захисту, зокрема пов'язані з підготовкою та проведенням спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Головна мета практичних занять це набуття необхідних умінь і навичок здебільшого шляхом виконання конкретних навчальних завдань.

Форми організації практичних занять на курсах: інструктивні заняття - поєднують у своїй структурі показ (демонстрування) механізмів, апаратів, приладів, засобів, інструменту, майна, спорядження тощо з поясненням їх будови, порядку практичної роботи з ними, а також детальний розгляд окремих положень організації та проведення заходів цивільного захисту відповідно до функціональних обов'язків осіб, які навчаються.

Практичні заняття проводяться на навчальних місцях та майданчиках натурної ділянки курсів.

Навчальні місця поділяються на:

- навчальний пункт управління із засобами оповіщення і зв'язку;
- використання приладів розвідки та дозиметричного контролю, цивільних та промислових засобів індивідуального захисту;

- тривалого зберігання і видача засобів радіаційного і хімічного захисту та майна цивільного захисту;

- надання першої допомоги потерпілому (з можливістю відпрацювання на манекені-тренажері штучного дихання та непрямого масажу серця).

Навчальні майданчики:

- роботи з рятувальним обладнанням, використання засобів пожежогасіння;

- відпрацювання нормативів з використання засобів індивідуального захисту, роботи з приладами розвідки та дозиметричного контролю;

- проведення санітарної обробки, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

Заняття на закріплених за курсами навчальних об'єктах формують у тих, хто навчається знання, уміння і практичні навички роботи з обладнанням, пристроями, системами, засобами моніторингу і прогнозування, а також документацією з цивільного захисту. Проводяться заняття на закріпленому розпорядженням відповідного органу місцевого самоврядування за курсами навчальних місцях пункту управління в надзвичайних ситуаціях, сховища цивільного захисту, диспетчерського пункту об'єкту підвищеної небезпеки, опорного загальноосвітнього навчального закладу, консультаційного пункту.

Інші види занять, що проводяться майстрами виробничого навчання з функціонального навчання:

- класно-групові заняття - поєднують у своїй структурі сприйняття і усвідомлення нової навчальної інформації, формування первинних умінь виконання завдання, контроль засвоєння і закріплення вивченого матеріалу. Проводяться у багатофункціональному навчальному класі курсів із застосуванням наочних та мультимедійних засобів навчання.

- консультації - форма організації занять у процесі яких майстрами

виробничого навчання надаються відповіді на конкретні запитання або пояснення певних положень чи аспектів їх практичного застосування. Проводяться за груповою формою у багатофункціональному навчальному класі курсів або на навчальних місцях чи майданчиках натурної дільниці курсів.

Заняття з функціонального навчання майстрами виробничого навчання проводяться в першу чергу з особами, які очолюють штаби керівництва спеціальних об'єктових навчань, тренувань та керівниками спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Враховуючі категорії осіб, які проходять функціональне навчання та можуть бути призначені до складу керівництва або бути учасниками спеціальних об'єктових навчань і тренувань майстрами виробничого навчання також проводяться заняття з наступними категоріями:

- керівники суб'єктів господарювання (крім суб'єктів господарювання, що відносяться до категорії цивільного захисту - особливої важливості) та їх заступники функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням цивільного захисту;

- особи, які залучаються до організації та проведення робіт з дегазації, дезактивації територій і об'єктів, інших видів спеціальної обробки, дозиметричного контролю та радіаційно-хімічної розвідки;

- працівники чергово-диспетчерських служб органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання;

- інженерно-технічні працівники, які очолюють ланки, групи тощо з обслуговування захисних споруд цивільного захисту.

III. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

3.1 Програми функціонального навчання, навчальний план

Програми функціонального навчання (далі – Програми) є елементом навчально-методичного забезпечення проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

У Програмах зазначаються вимоги до компетентності осіб, які за класифікацією професій належать до керівників, професіоналів і фахівців (далі – слухачі), діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту в усіх режимах ЄДС ЦЗ.

До Програм належать:

- програма функціонального навчання для потреб центральних органів виконавчої влади та для потреб органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання (далі – Програма підвищення кваліфікації);

- робочі навчальні програми курсів підвищення кваліфікації цільового призначення у сфері цивільного захисту (далі – Робоча навчальна програма);

- навчальні програми постійно діючих семінарів.

Робочі навчальні програми та навчальні програми постійно діючих семінарів розробляються відповідно до Програми підвищення кваліфікації окремо для кожної категорії осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Програма підвищення кваліфікації для потреб центральних органів виконавчої влади затверджується ДСНС України.

Програми підвищення кваліфікації для місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання розробляються територіальними курсами, навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту (далі – територіальні курси, центри) затверджуються керівниками територіальних підсистем ЄДС ЦЗ.

Структура і зміст Програми підвищення кваліфікації:

Пояснювальна записка, в якій розкриваються:

актуальність і значення навчання для забезпечення належного рівня компетентності керівників, професіоналів і фахівців для успішної реалізації їхніх функціональних обов'язків за посадами у сфері цивільного захисту;

підстави, на яких розроблена програма, нормативно-правове забезпечення організації, змісту і технології навчання;

загальна характеристика категорій осіб керівного складу та фахівців, які проходять навчання за цією програмою;

навчальні цілі та завдання навчання;

загальна характеристика змісту навчального матеріалу (зміст нормативної та варіативної частин Програми, вимоги до її загальної, профільної, регіональної складових, переліки змістових модулів);

очікувані результати навчання, їх вплив на компетентність слухачів і ефективність виконання ними посадових завдань;

загальні рекомендації щодо добору видів навчальних занять і застосування методів навчання;

рекомендації щодо форм організації проведення, засобів, видів навчальної роботи слухачів для опрацювання змісту Програми;

обсяг часу на реалізацію програми, рекомендації щодо його розподілу на проведення навчальних занять, самостійної навчальної роботи слухачів і контрольних заходів;

організація контролю за результатами навчання.

Навчальний План, який складається за відповідною формою, та включає:

- назви складових Програми підвищення кваліфікації (визначаються за її цільовою спрямованістю – загальна, профільна, регіональна);

- назви модулів та загальна кількість навчальних годин для опрацювання їх навчального матеріалу;

- розподіл навчальних годин на аудиторні заняття і самостійну навчальну роботу слухачів.

Зміст навчального матеріалу, який визначається відповідно до положень Кодексу цивільного захисту України та інших нормативно-правових актів з питань функціонування ЄДС ЦЗ і зазначається у відповідних навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах, а також у планах проведення навчальних занять.

Зміст навчального матеріалу повинен забезпечити:

загальну складову – вивчення слухачем загальнодержавних проблем з побудови та нормативно-правового забезпечення системи цивільного захисту, оновлення і удосконалення знань про сутність, функції та основні заходи щодо реалізації завдань із запобігання та реагування на надзвичайні ситуації;

профільну складову – оволодіння слухачем технологіями (алгоритмами) вирішення основних (профільних) завдань відповідно до функцій та обов'язків, що виконуються ним згідно з посадою у складі підсистем ЄДС ЦЗ;

регіональну складову – здобуття слухачем знань, умінь і навичок з виконання завдань цивільного захисту з урахуванням природних і техногенно-екологічних особливостей певного регіону.

Зміст навчання за загальною, профільною та регіональною складовими Програми підвищення кваліфікації розкривається їх змістовими модулями.

Зміст кожного модуля має структуру:

назва модуля;

загальна мета модуля;

перелік знань і умінь, що повинні засвоїти слухачі за результатами вивчення модуля;

зміст навчального матеріалу модуля, що складається із певного обсягу навчальної інформації, яка повинна відповідати сучасним досягненням теорії і практики цивільного захисту, функціональним завданням у сфері цивільного захисту, розкривати алгоритми їх виконання;

список рекомендованих джерел інформації для вивчення модуля;

перелік питань для самоконтролю та контролю рівня навчальних досягнень слухачів за результатами вивчення матеріалу модуля.

Змістовні модулі загальної складової Програми підвищення кваліфікації повинні забезпечувати вивчення таких навчальних питань:

Єдина державна система цивільного захисту та її складові;
склад та основні завдання сил цивільного захисту;
основні заходи у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;
запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків;
фінансове та матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту.

Змістовні модулі профільної складової Програми підвищення кваліфікації визначають специфіку виконання завдань у сфері цивільного захисту конкретної посадової особи.

Для посадових осіб, які обіймають керівні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та у суб'єктах господарювання, цей змістовний модуль формується відповідно до визначених нормативно-правовими актами повноважень у сфері цивільного захисту і повинен включати питання організації заходів щодо захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Для професіоналів цей змістовний модуль повинен забезпечувати їх підготовленість до здійснення завдань з планування та організації діяльності органів управління, сил і засобів підсистем ЄДС ЦЗ в усіх режимах її функціонування.

Для фахівців цей змістовний модуль повинен забезпечувати їх підготовленість до виконання конкретних завдань під час підготовки та проведення заходів цивільного захисту (виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, навчання різних категорій працюючого і непрацюючого населення тощо).

Змістовні модулі регіональної складової Програми підвищення кваліфікації повинні забезпечувати вивчення слухачами навчальних питань з урахуванням:

специфіки виконання завдань відповідно до місця органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання в підсистемі ЄДС ЦЗ;

природно-кліматичних особливостей регіону;

найбільш характерних для регіону видів надзвичайних ситуацій;

комплексу визначених заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування та ліквідації їх наслідків, створення необхідних передумов для стійкого розвитку території;

особливостей проведення евакуаційних заходів у разі загрози виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

порядку створення і використання регіональних, місцевих та об'єктових матеріальних резервів для запобігання, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Оцінювання результатів навчання яке проводиться шляхом поточного та підсумкового контролю знань.

Показниками сформованості компетентності слухачів до виконання функціональних обов'язків у сфері цивільного захисту в межах своїх повноважень (посад) виступають:

рівень знань нормативно-правової бази у сфері цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях;

рівень умінь щодо виконання завдань у сфері цивільного захисту в межах службових обов'язків (планування та організація власної діяльності і діяльності підлеглих відповідно до обстановки, що склалася);

рівень відповідальності та автономності у виконанні покладених завдань з розв'язання конкретних управлінських та виробничих проблем із запобігання надзвичайним ситуаціям, підтримання готовності до реагування на них та вжиття заходів щодо усунення або мінімізації їх наслідків;

рівень здатності на конструктивну взаємодію з іншими посадовими особами органу управління цивільного захисту в межах виконання функціональних обов'язків.

Додатки, які включають:

- навчально-методичні та інформаційні матеріали для використання під час аудиторних занять і самостійної навчальної роботи слухачів;
- комплекти завдань для підготовки до поточного та підсумкового контролю.

3.2 Робочі навчальні програми

Робочі навчальні програми для кожної із зазначених категорій розробляється територіальними курсами, центрами і затверджуються їх керівниками на підставі рішення педагогічної ради за погодженням із замовником.

Робоча навчальна програма має структуру:

- загальні положення, в яких визначаються мета, завдання навчання конкретної категорії осіб, відповідно до її змісту; вимоги до слухачів;
- робочий навчально-тематичний план, який відпрацьовується у вигляді таблиці, в якій усі види навчального навантаження слухача розписуються у годинах на кожний вид навчальних занять із зазначенням форм поточного та підсумкового контролю;
- зміст теоретичного навчання;
- перелік практичних, семінарських, групових занять;
- самостійна робота слухачів;
- індивідуальна робота слухачів під керівництвом викладача;
- система поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- навчально-методична література.

Запропоновані для вивчення робочої навчальної Програми літературні джерела включають законодавчі, нормативно-правові акти, вітчизняні,

зарубіжні підручники, навчальні посібники, різні довідкові, періодичні видання, наукові монографії, методичні рекомендації, посилання на інтернет-джерела тощо.

Зміст навчального матеріалу в робочих програмах повинен бути спрямованим на підготовку особи до практичної діяльності відповідно до її функціональних обов'язків у сфері цивільного захисту або завдань і обов'язків суб'єкту господарювання, спеціалізованої служби або формування цивільного захисту, який вона представляє.

Примірний перелік тем робочої програми з функціонального навчання для керівників суб'єктів господарювання.

Загальні теми:

1. Завдання, що вирішуються об'єктовою комісією з питань надзвичайних ситуацій у різних режимах функціонування, її права, організація роботи, порядок визначення рівня НС та виділення коштів з резервного фонду;
- 2) Створення, зберігання, утримання, використання та реконструкція ЗСЦЗ, які перебувають на балансі (утриманні), здійснення їх обліку, забезпечення працівників засобами індивідуального захисту та їх зберігання;
- 3) Організація оповіщення адміністрації та персоналу про загрозу і виникнення НС, здійснення заходів з евакуації працівників та матеріальних цінностей;
- 4) Проведення оцінки ризиків виникнення НС та здійснення заходів ЦЗ щодо їх зменшення, застосування превентивних, ситуаційних, компенсаційних та забезпечувальних норм;
- 5) Здійснення навчання працівників з питань ЦЗ, у тому числі правилам техногенної та пожежної безпеки, підготовка, розміщення інформації про заходи безпеки та поведінку у разі виникнення НС;
- 6) Порядок і методика проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Спеціальні теми (для керівників суб'єктів господарювання, що відносяться до категорії цивільного захисту, або мають в управлінні об'єкт, (об'єкти) підвищеної небезпеки, чисельність працюючого персоналу більше 50

осіб):

- 1) Створення, організаційна структура та завдання об'єктових спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та забезпечення їх готовності до дій за призначенням;
- 2) Організація функціонування органів управління і сил цивільного захисту суб'єкту господарювання в особливий період;
- 3) Організація керівництва роботами з ліквідації наслідків НС, порядок складання оперативної-технічної та звітної документації;
- 4) Створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;
- 5) Ідентифікація та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки (для керівників суб'єктів господарювання, що мають в управлінні об'єкт, (об'єкти) підвищеної небезпеки).

Тривалість навчання за робочими навчальними програмами для осіб з числа керівників суб'єктів господарювання та їх заступників, залежно від чисельності працюючих та категорії за заходами цивільного захисту такого суб'єкта встановлюється від 18 до 27 годин, для керівників спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту до 27 годин, для інших осіб до 18 годин.

Для організації навчального процесу за робочими навчальними програмами з функціонального навчання курсами складаються: графік використання закріпленої навчально-матеріальної бази для проведення практичних занять, розклад занять на кожну навчальну групу на термін визначений робочою навчальною програмою. Ведуться: журнали обліку занять; журнали обліку консультацій або відповідний розділ у журналах обліку занять; картки персонального обліку осіб, які пройшли функціональне навчання на курсах; журнал виданих посвідчень про функціональне навчання у сфері цивільного захисту.

Рекомендована кількість слухачів у навчальній групі при проведенні навчальних занять складає від 10 до 20 осіб. Навчальні групи комплектуються з осіб однієї категорії. За кожною навчальною групою закріплюється майстер

виробничого навчання, який є керівником (куратором) групи.

У розкладі занять на кожен навчальну групу вказуються: день, дата та години проведення занять, номер, назва теми та форма організації заняття, місце його проведення, прізвища тих, хто проводить заняття. Розклад підписується старшим майстром та затверджується завідувачим курсів.

3.3 Навчальні програми постійно діючих семінарів

Розробка навчальної програми постійно діючого семінару.

Навчальна програма постійно діючого семінару розробляється територіальними курсами, центрами і затверджується їх керівниками на підставі рішення педагогічної ради за погодженням із замовником.

Структура і зміст навчальної програми постійно діючого семінару

Навчальна програма постійно діючого семінару має структуру:

- тема семінару;
- обсяг часу на вивчення навчального матеріалу;
- укладачі програми;
- загальні положення;
- мета семінару;
- вимоги до знань, умінь слухачів за результатами навчання;
- план семінару;
- форми та методи діагностики рівня сформованості умінь слухачів із визначенням переліку завдань для його контролю (план-завдання на виконання спеціальної вправи);
- навчально-методична література.

У загальних положеннях навчальної програми постійно діючого семінару розкриваються актуальність і значення семінару у забезпеченні рівня компетентності, необхідного для ефективного вирішення завдань професійної діяльності у зв'язку з удосконаленням законодавчої та іншої нормативно-

правової бази, галузевих стандартів, професійних вимог, технологій їх виконання тощо, а також зазначається категорія слухачів.

Мета семінару визначається як очікуваний результат засвоєння слухачами навчального матеріалу, що проявляється в удосконаленні їхньої професійної компетентності та забезпеченні здатності вирішувати певне коло завдань.

Переліки знань та умінь, що передбачається сформувати у слухачів під час семінару, повинні визначатися з урахуванням посадових обов'язків категорій осіб, для яких розроблена програма, а також їх навчальних потреб й інтересів.

Перелік умінь повинен бути зорієнтованим на забезпечення здатності слухачів виконувати повний цикл професійної діяльності – від аналізу передумов надзвичайної ситуації і формулювання проблеми до її ефективного вирішення.

План семінару відпрацьовується у формі таблиці та включає назви тем навчального матеріалу, загальну кількість годин, рекомендації щодо їх розподілу на проведення аудиторних занять і самостійну навчальну роботу слухачів для опрацювання матеріалу кожної з тем.

В основному змісті тем семінару передбачається виклад переліку понять, закономірностей, принципів, класифікацій, ознак, правил, методів, засобів, які складають теоретичну компоненту змісту навчального матеріалу теми та переліку завдань для оволодіння професійними вміннями, що складають практичну компоненту змісту навчального матеріалу теми.

Запропоновані для вивчення навчальної програми постійно діючого семінару літературні джерела включають законодавчі, інші нормативно-правові акти, вітчизняні, найкращі зарубіжні підручники, навчальні посібники, різні довідкові, періодичні видання, наукові монографії, методичні рекомендації, посилання на інтернет-джерела тощо.

3.4 Посібники, порадики, інструктивно-методичні матеріали, контрольні завдання, опорні конспекти, індивідуальні завдання, облік занять

Викладачі та майстри виробничого навчання, задіяні в проведенні занять за розкладом з теоретичного навчання, складають на основі програми та методичних матеріалів (текстів лекцій, методичних розробок, рекомендацій, вказівок, навчальних посібників і підручників тощо) плани проведення занять або за необхідністю план-конспекти.

Організація підготовки майстра виробничого навчання до проведення заняття передбачає:

- розробку плану проведення заняття;
- підготовку необхідного методичного матеріалу;
- підбір технічних засобів навчання.

У плані проведення заняття стисло викладається зміст вступної частини, навчальних питань та заключної частини, надається довідковий матеріал, зазначаються найбільш доцільні методи викладання, найменування навчальних місць (точок) та розподіл за ними тих, хто навчається, а також порядок їх зміни у ході занять, зазначаються контрольні питання (вправи) та основні правила техніки безпеки.

Індивідуальні завдання (реферати, розрахункові роботи тощо) виконуються слухачами курсів з короткострокового підвищення кваліфікації самостійно при консультуванні викладачем. Темі індивідуальних завдань та список призначених викладачів-консультантів доводяться до слухачів до початку навчання. Перелік рекомендованих тем формується установою, навчальним закладом відповідно до змісту окремих модулів загальної або регіональної складової робочих навчальних програм курсів підвищення кваліфікації цільового призначення. Слухач також може обрати тему самостійно, як що вона пов'язана з проблемою у сфері ЦЗ, актуальною саме для

конкретного органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи чи організації, де він працює.

Обсяг індивідуального завдання визначається змістом та складністю теми, характером викладу матеріалу і може становити 10-15 сторінок друкованого тексту (не враховуючи додатки). Структура індивідуального завдання встановлюється установою, навчальним закладом.

Захист індивідуального завдання здійснюється на одному із навчальних занять. Оцінка визначається рівнем обґрунтування зроблених узагальнень, практичних рекомендацій та пропозицій, а також залежить від якості її підготовки, оформлення і викладу.

Самостійна робота слухачів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час вільний від навчальних занять. Зміст самостійної роботи визначається методичними матеріалами, завданнями і вказівками викладача та забезпечується навчальними і методичними посібниками, опорними конспектами курсу, періодичною літературою за відповідним напрямком, та можливості використання комп'ютерної техніки.

Опорні конспекти можуть складатися на курс в цілому або на окремі складові робочих навчальних програм або навчальних модулів. За своїм змістом це стисле відображення основного навчального матеріалу тем у визначеннях, схемах, таблицях, графіках з наведенням прикладів рішення практичних задач, питань для самоконтролю та літератури до теми. Обов'язково у опорному конспекті передбачається вступ до курсу або складової або модулю.

Методичне забезпечення самостійної роботи повинно передбачати й засоби самоконтролю (тести, контрольні завдання тощо).

Самостійна робота може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах. З метою аналізу результатів самостійної роботи кожного слухача навчальний матеріал передбачений для самостійного засвоєння виноситься на підсумковий контроль поряд з іншим навчальним матеріалом.

Крім вищезазначених документів на навчальний рік курсами, центрами складається графік залучення фахівців органів управління з питань

надзвичайних ситуацій у складі облдержадміністрацій та територіальних підрозділів ДСНС України до проведення навчальних занять та практичної підготовки на об'єктах господарювання, який узгоджується з начальниками відповідних органів управління.

З метою проведення контрольних заходів в установах, навчальних закладах створюється фонд формалізованих завдань (тестування, захист індивідуальних робіт, виконання спеціальних вправ тощо), призначених для діагностики рівня сформованості умінь з функціонального навчання.

Вхідний контроль проводиться за програмами короткострокового підвищення кваліфікації цільового призначення з метою визначення рівня компетентності слухачів виконувати в межах штатної посади додаткові завдання, функції та обов'язки у сфері цивільного захисту. Вхідний контроль проводиться шляхом письмового тестування, його результати використовуються:

при розподілі слухачів за формами організації навчального процесу з теоретичної підготовки: навчальні заняття для слухачів, що вперше проходять навчання; виконання індивідуальних завдань для слухачів, що вдруге проходять навчання або мають високі показники вхідного контролю; змішана форма організації навчального процесу з вивчення окремих складових робочої навчальної програми короткострокового підвищення кваліфікації цільового призначення;

при визначенні навчальних досягнень слухачів та якості організації навчального процесу шляхом порівняння результатів вхідного та підсумкового контролю.

Система тестового контролю знань призначена для моніторингу – постійного дослідження – якості навчального процесу. Роботу із створення тестових завдань доцільно проводити з визначення концепції змісту тесту при жорсткому дотриманні визначеного кожним навчальним модулем об'єму знань та рівня їх засвоєння, форми і приблизної кількості завдань, граничного часу тестування, умов автоматизації тестового контролю. Розробка змісту тестових

завдань для всіх учасників реалізації функціональних програм у сфері ЦЗ здійснюється працівниками центрів, які мають регіональний статус, саме вони вирішують в якому обсязі, з яким ступенем аргументації повинні перевірятися знання за допомогою розробленого тесту.

Поточний контроль здійснюється шляхом усного опитування під час проведення навчальних занять з теоретичної підготовки та уроків виробничого навчання з практичної підготовки до дій у НС.

Проміжний або модульний контроль може проводитися за підсумками вивчення тематичного плану однієї із складових робочої навчальної програми короткострокового підвищення кваліфікації цільового призначення.

Підсумковий контроль після завершення курсів з короткострокового підвищення кваліфікації цільового призначення проводиться шляхом тестування (структура і зміст тестів вхідного контролю) та залежно від форми організації навчального процесу слухачами виконується або спеціальна вправа або захист індивідуального завдання (роботи). Підсумковий контроль проводиться комісією, до складу якої входять керівництво та педагогічні працівники установи, навчального закладу. Склад комісії затверджується керівником установи, навчального закладу.

Спеціальна вправа припускає знання й закріплення на практиці раніше пройденого матеріалу. Слухачі, ознайомившись із описом проблеми, самостійно аналізують ситуацію, діагностують проблему й представляють свої рішення у вигляді яких-небудь стандартних дій, наприклад розрахунків, заповнення таблиць, відпрацювання карт, схем, використання юридичних документів тощо.

Плани-завдання з виконання спеціальної вправи розроблюється виходячи із цілей навчання кожної навчальної категорії. Практичне виконання них передбачає використання затверджених методик, моделюючих комплексів, систем підтримки управлінських рішень. Як правило слухачам у Плані-завданні вказується: на фоні якої обстановки і в яких умовах відпрацьовується завдання, довідкові відомості відповідно до обстановки про стан систем управління захисту, наявності та готовності сил, метеорологічні данні тощо, в кінці

завдання вказується, що необхідне виконати і в які строки, а також надаються необхідні додатки (зразки документів, розрахункові таблиці, умовні позначення тощо) за необхідністю слухачі забезпечуються планами, схемами.

Індивідуальне завдання передбачає підготовку та захист реферату, есе, презентації або виконання розрахункової роботи.

За підсумками проходження функціонального навчання за програмами постійно діючих семінарів керівництвом та педагогічними працівниками міських курсів організовуватися тематичне обговорення зі слухачами змісту семінару під час круглого столу або прийом нормативів щодо роботи на приладах, імітаторах, навчальному обладнанні в умовах визначених планом-завданням спеціальної справи.

Облік і контроль функціонального навчання здійснюється у відповідних журналах а також у журналах контролю навчального процесу, виданих посвідчень про функціональне навчання у сфері цивільного захисту, роботи навчально-консультаційних пунктів, роботи пересувних навчальних засобів, у картках персонального обліку слухачів.

Облік успішності навчання слухачів здійснюється з метою визначення рівня засвоєння ними знань у відповідності до вимог навчальних програм і підготовленості до виконання їх посадових функціональних обов'язків у сфері цивільного захисту. Оцінки знань, умінь та навичок слухачів здійснюються за двобальною системою («Зараховано», «Не зараховано») і заносяться до журналів обліку навчальних занять.

Журнал обліку занять та індивідуальних завдань слухачам повинен бути пронумеровано, прошито та скріплено печаткою установи) та зберіганню протягом терміну проведення наступного навчання відповідної категорії керівного складу і фахівців, які підлягають навчанню у сфері цивільного захисту.

Картки персонального обліку слухачів запроваджуються установами, навчальними закладами для внесення відомостей про періодичне проходження керівними кадрами і фахівцями курсів з короткострокового підвищення

кваліфікації цільового призначення. До карток заносяться: найменування навчальної категорії, прізвище, ім'я та по батькові слухача, підприємство, установа, організація з якої відряджався на навчання, основна та посада заходами з цивільного захисту, строки навчання, відмітка про проходження навчально-методичних зборів. Картки виконуються в електронному виді.

Персональний облік слухачів, які пройшли функціональне навчання ведеться окремо по державному замовленню та на договірних умовах.

Навчальний час слухача визначається кількістю облікових одиниць часу, відведених для опанування певною програмою підвищення кваліфікації.

Обліковими одиницями навчального часу слухача є:

- академічна година, яка є мінімальною обліковою одиницею навчального часу. Тривалість академічної години становить 45 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин (далі – пара);

- навчальний день, який є складовою частиною навчального часу слухача тривалістю не більше 9 академічних годин;

- навчальний тиждень, який є складовою частиною навчального часу слухача тривалістю не більше 45 академічних годин;

- навчальний курс, який є завершеним періодом навчання слухача, що закінчується підсумковим контролем. Тривалість навчального курсу визначається програмами навчання.

Після успішного закінчення повного курсу навчання за відповідними навчальними планами програми підвищення кваліфікації та навчальної програми постійно діючого семінару слухачі отримують посвідчення встановленого зразка про функціональне навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) у сфері цивільного захисту.

ВИСНОВОК, ПРОПОЗИЦІЇ

В випускній роботі розглянуто науково-методичне забезпечення навчального процесу з функціонального навчання, яке передбачає наявність затверджених рекомендацій та вимог до змісту навчання у сфері цивільного захисту, навчальних планів і програм підготовки працівників у складі формувань, робочих навчальних програм курсів підвищення кваліфікації цільового призначення у сфері цивільного захисту, програм постійно-діючих семінарів.

Підвищення ефективності навчального процесу з функціонального навчання у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності безпосередньо залежить від удосконалення технологій навчання.

Використання активних методів навчання є вкрай важливим тому, що вони мають значущий вплив на слухачів. Як стверджують педагоги та психологи, сучасному педагогічному працівнику необхідно перебудувати навчальний процес так, щоб у нього багато часу займало не пасивне сприйняття навчальної інформації в умовах «словесної сидячої педагогіки», а активна, самостійна, у тому числі активна пошукова діяльність. *Ніхто не відміняв та ніхто не зменшує переваг розповіді або лекції, іноді це просто необхідно, але вони також повинні супроводжуватись активними діями слухачів.*

Отже, для відпрацювання практичних вмінь та навичок, спонукання до самостійної пошукової роботи дуже підходить метод **кейс-стаді**. Цей метод відомий, більш як ситуаційний аналіз. А справа в тому, що цей метод у найбільшій мірі відповідає рівню та типу підготовки дорослого, його мотивації, прагненню швидко розвинути або модернізувати знання.

Ситуаційне навчання спонукає до пошуку і використання знань в умовах змінної ситуації, формуючи гнучкість, діалектичність мислення.

Під час проведення навчання у навчально-методичних центрах використовувати навчальні матеріали, які актуальні для конкретної категорії.

При проведенні функціонального навчання розширювати діапазон практичних занять орієнтованих на набуття слухачами здатності виконувати завдання та обов'язки в межах конкретної посади в органах управління і силах цивільного захисту, зокрема пов'язані з підготовкою та проведенням спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Удосконалювати та застосовувати нові форми і методи організації проведення занять на курсах з використанням оргтехніки, макетів, майна, механізмів, апаратів, приладів, засобів, інструменту, спорядження тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. Відомості Верховної Ради України від 30.08.2013 2013 р.
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 444 від 26.06.2013 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях». Офіційний вісник України від 12.07.2013 р.
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 443 від 26.06.2013 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту». Офіційний вісник України від 12.07.2013 р.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 819 від 23.10.2013 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту». Офіційний вісник України від 26.11.2013 р.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 № 787 "Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту".
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 11 від 09.01.2014 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту». Офіційний вісник України від 31.01.2014 р.
7. Наказ МВС України № 1112 від 21.10.2014 «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання», зареєстровано в Мін'юсті України від 05.11.2014 № 1398/26175. Офіційний вісник України від 28.11.2014 — 2014 р.
8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.10.2014 № 1113 "Про затвердження Вимог до структури та змісту програм функціонального навчання".

9. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.05.2014 № 523 "Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

10. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 08.08.2014 № 458 «Про внесення змін до Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ, організацій до дій у надзвичайних ситуаціях».

11. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 19.02.2016 № 83 «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях».

12. ДСТУ 5058:2008 «Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у НС. Основні положення».

13. Поради майстру виробничого навчання курсів цивільного захисту. Методичний посібник/ С.І.Осипенко – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2017 – 156 с.

14. Методичні рекомендації щодо виконання випускної роботи слухача з короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту педагогічних працівників навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту розроблені відповідно до Навчальної програми короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту педагогічних працівників навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту, затвердженої наказом ІДУЦЗ від 31.03.2016 № 50